

Sygn. akt II UK 265/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Gudowska

SSN Zbigniew Hajn

w sprawie z wniosku M. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 maja 2012 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 9 grudnia 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 czerwca 2010 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 3 lutego 2010 r. w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy M. B. prawo do emerytury od dnia 1 grudnia 2009 r.

Rozstrzygnięcie Sąd wydał na podstawie następująco ustalonego stanu faktycznego sprawy:

W dniu 22 grudnia 2009 r. wnioskodawca M. B. (urodzony 27 października 1949 r.) złożył wniosek o emeryturę. W wyniku przeprowadzonego postępowania strona pozwana ustaliła, że wnioskodawca wykazał 28 lat, 9 miesięcy i 19 dni okresów ubezpieczenia, w tym okres 14 lat, 3 miesięcy i 9 dni okresów pracy w szczególnych warunkach.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie uznał za pracę w szczególnych warunkach okresu od 25 października 1973 r. do 16 października 1975 r., ponieważ w tym okresie wnioskodawca pełnił służbę wojskową.

W okresie od 15 kwietnia 1972 r. do 14 grudnia 1984 r. wnioskodawca był zatrudniony w Kopalni Gipsu i Anhydrytu "N. ", gdzie wykonywał prace polegające na bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń oraz prace budowlano-montażowe i budowlano-remontowe na oddziałach będących w ruchu wymienioną w wykazie A, dziale XIV, pkt 25, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Po zakończeniu służby wojskowej wykorzystał przysługujący mu dziesięciodniowy urlop i wrócił do pracy na wcześniej zajmowane stanowisko. Za ten okres zatrudnienia wnioskodawca otrzymał świadectwo pracy w szczególnych warunkach z dnia 2 lutego 2004 r.

Sąd wskazał, że wnioskodawca spełnił wymagania dotyczące okresu ubezpieczenia, wieku oraz niepozostawania w zatrudnieniu określone w art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sporna w sprawie pozostawała kwestia wymaganego okresu pracy w warunkach szczególnych. Sąd, odwołując się do stanowiska Sądu Najwyższego (wyrok z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 434), uznał, że okres zasadniczej służby wojskowej odbytej w czasie trwania stosunku pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zalicza się do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, jeżeli pracownik w ustawowym terminie zgłosił swój powrót do tego zatrudnienia, co miało miejsce w sprawie.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 9 grudnia 2011 r. oddalił apelację organu rentowego od powyższego wyroku.

W uzasadnieniu Sąd podkreślił, że trafnie Sąd Okręgowy - wobec dokonanych ustaleń faktycznych – trafnie uznał, że okres służby wojskowej wnioskodawcy odbywany podczas trwania zatrudnienia w Kopalni podlega zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach i przywołał wskazane już przez Sąd pierwszej instancji stanowisko Sądu Najwyższego w tej kwestii.

Organ rentowy zaskarżył ten wyrok w całości skargą kasacyjną. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego przez jego błędną wykładnię, a w szczególności art. 32 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U z 2009 r. Nr 163, poz. 1227 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS), w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przez przyznanie wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury dzięki wliczeniu do okresu pracy w warunkach szczególnych dwuletniego okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej - nieznajdującego żadnego uzasadnienia w obowiązujących przepisach.

W uzasadnieniu skarżący podniósł, że istnieje zasadnicza rozbieżność pomiędzy treścią przepisu art. 125 ustawy z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (tekst jednolity: Dz.U. z 1963 r. Nr 20, poz. 108), który stanowił podstawę orzekania w sprawie III UK 5/06 (OSNP 2007 nr 7-8, poz. 108), a przepisem art. 108 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 ze zm.), obowiązującym w czasie pełnienia służby wojskowej przez wnioskodawcę, która nie pozwala na wywodzenie skutków prawnych przyjętych przez Sąd Apelacyjny. Wykładnia gramatyczna obu przepisów wskazuje, że w treści ustawy z dnia 21 listopada 1967 r., obowiązującej od 29 listopada 1967 r., ustawodawca wyraźnie pominął prace w szczególnych warunkach, do których żołnierzom zasadniczej służby wojskowej przeniesionym do rezerwy, można by było zaliczać okres ich służby wojskowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wbrew wywodom skargi nie ma znaczenia, że treść art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, w brzmieniu obowiązującym w okresie odbywania przez wnioskodawcę służby wojskowej, odbiegała od uregulowania zawartego w art. 125 ustawy z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym. O ile ten pierwszy stanowił o zaliczaniu okresu odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, pracownikom, którzy po odbyciu służby podjęli - w określonym ustawowo terminie - zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby, albo w tej samej gałęzi pracy, to w świetle drugiego z nich - pracownikowi, który zgłosił się do pracy w określonym ustawowo terminie, okres odbytej służby wojskowej zaliczało się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy albo od ciągłości pracy w danym zawodzie lub służbie bądź w szczególnych warunkach, od których zależało nabycie tych uprawnień. Rację więc należy przyznać twierdzeniom skarżącego, że obowiązująca od dnia 29 listopada 1967 r. ustawa o powszechnym obowiązku obrony w art. 108 ust. 1 stanowiła jedynie o zaliczaniu okresu odbytej służby wojskowej do wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, przez które należy rozumieć uprawnienia wynikające ze stosunku pracy, a nie z systemu zabezpieczenia społecznego. Jednakże nie prowadzi to do wniosku, że z tych przyczyn skarga kasacyjna ma usprawiedliwioną podstawę. Podstawę prawną dochodzonej emerytury stanowi art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zgodnie z jej art. 32 ust. 1, urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. ubezpieczonym, będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1, przy czym według ust. 2, dla celów ustalenia tych uprawnień, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w

podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych, zaś wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych (ust. 4).

Z przedstawionych unormowań niewątpliwie wynika, że zachowało swą moc, a więc pozostaje w porządku prawnym, rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wydane z upoważnienia i w ramach delegacji ustawowej, zawartej w art. 55 nieobowiązującej już ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 367 ze zm.). W słowniku zawartym w art. 5 tej ustawy zdefiniowano pracownika jako osobę pozostającą w stosunku pracy w myśl Kodeksu pracy, a zatrudnienie jako wykonywanie pracy w ramach stosunku pracy. W tym kontekście należy odczytywać postanowienia § 2, 4 i 19 powołanego rozporządzenia Rady Ministrów. Pierwszy z tych przepisów w ust. 1 stanowi, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, drugi zaś, w ust. 1 pkt 3 przewiduje, że pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, nabywa prawo do emerytury, jeżeli ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach, a przy ustalaniu tych okresów pracy, uwzględnia się także okresy takiej pracy wykonywanej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (§ 19 ust. 1).

To, że ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin została uchylona, nie może oznaczać, iż w obecnym stanie prawnym pojęcia te – pracownik i zatrudnienie, niezdefiniowane w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, mogą być interpretowane w oderwaniu od przepisów Kodeksu pracy, do którego zresztą wprost nawiązywał art. 5 tej ustawy. Pojęcia pracownik, stosunek pracy czy zatrudnienie nie mogą być interpretowane na użytek prawa ubezpieczeń społecznych inaczej niż interpretuje je akt prawny określający prawa i obowiązki

pracowników i pracodawców, tj. Kodeks pracy. W myśl art. 2 k.p. pracownikiem jest osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę, zaś stosunek pracy został zdefiniowany jako zobowiązanie pracownika do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym, a pracodawcy - do zatrudnienia pracownika za wynagrodzeniem, przy czym zatrudnienie w takich warunkach jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy (art. 22 § 1 i 1¹ k.p.). Pogląd ten wzmacnia treść art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.). Przepis art. 6 ust. 1 pkt 1 stanowi, że obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu i rentowym podlegają, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są: pracownikami (...), zaś za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy (art. 8 ust. 1). Sformułowania te oznaczają odpowiednio pracownika i stosunek pracy według wskazań Kodeksu pracy (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2003 r., III UZP 10/03 (OSNP 2004 nr 5, poz. 7)).

Wydane na podstawie, między innymi, art. 108 ust. 4 powyższej ustawy z 1967 r. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318 ze zm.) regulowało w sposób szczegółowy uprawnienia żołnierza, który w terminie 30 dni po zwolnieniu ze służby zgłosił powrót do zakładu pracy i w wyniku tego podjął w nim zatrudnienie. W myśl w § 5 ust. 1 tego rozporządzenia w takim przypadku żołnierzowi wlicza się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Z przepisów tych wynika, że - pod warunkiem w nich wskazanym - okres zasadniczej służby wojskowej jest okresem zatrudnienia na takich samych warunkach, jak przed powołaniem do tej służby. Co więcej z art. 105 powyższej ustawy (w brzmieniu obowiązującym do 6 sierpnia 1979 r.) wynika, że w okresie między powołaniem pracownika do czynnej służby wojskowej a jej

odbyciem stosunek pracy nie może być przez zakład pracy wypowiedziany ani rozwiązany. Z przepisów tych płynie wniosek, że - pod warunkiem w nich wskazanym – zachowana jest ciągłość pracy a okres zasadniczej służby wojskowej jest okresem zatrudnienia na takich samych warunkach, jak przed powołaniem do tej służby, poborowy zaś odbywający tę służbę uważany jest za pracownika. Innymi słowy, w zakresie zatrudnienia żołnierz czynnej służby wojskowej jest pracownikiem wykonującym pracę w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, jeśli wykonywał ją w taki sam sposób (stale i w pełnym wymiarze czasu pracy) przed powołaniem do służby i do zatrudnienia tego powrócił po jej zakończeniu w przepisany terminie. Nie można bowiem inaczej zinterpretować sformułowania: „wlicza się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia (...) w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem (...) oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie”. Uprawnienia wynikające ze stosunku pracy wprost oddziałują na unormowania z zakresu ubezpieczeń społecznych dotyczące pracy w szczególnych warunkach, bowiem, jak wskazano wyżej, wspólne dla nich są pojęcia pracownik, stosunek pracy czy zatrudnienie.

Skoro zgodnie z tytułem rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. dotyczy pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a wedle jego § 2 okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, to takim okresem jest również okres odbywania czynnej służby wojskowej uznawany w wyżej przywołanych przepisach i w omówionych wyżej uwarunkowaniach za okres zatrudnienia równoważny z wykonywaniem pracy w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia z 9 marca 2010 r., I UK 333/09, LEX nr 585739).

Choć więc wymaganie okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze co do zasady powinno odnosić się do okresu faktycznego wykonywania takiej pracy, z wyłączeniem okresów wyłącznie formalnego pozostawania w zatrudnieniu, w których pracownik - zgodnie z treścią łączącego go

z pracodawcą stosunku pracy - zajmuje stanowisko, z którym łączy się wykonywanie pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, lecz w rzeczywistości pracy tej nie wykonuje, a tym samym nie jest narażony na uciążliwość związaną z warunkami lub charakterem pracy, to w ocenie Sądu Najwyższego istnieją od tej zasady wyjątki usprawiedliwione respektowaniem obowiązujących przepisów kształtujących prawa i obowiązki pracowników. Takimi zaś przepisami są art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin, które poprzez ustanowioną w nich fikcję prawną traktują żołnierza czynnej służby wojskowej jako pracownika wykonującego pracę w szczególnych warunkach.

Skoro z podstawy faktycznej wyroku wynika, że wnioskodawca przed powołaniem do służby wojskowej zatrudniony był w szczególnych warunkach i do pracy tej powrócił po jej zakończeniu w przepisany terminie, to w świetle przedstawionego stanowiska, okres służby wojskowej zalicza mu się do zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.